

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

№. 46.

Marti 22. Noembre

1860.

O convorbire despre starea presenta.

Dela distriptulu cetatei de pétra,

4. Noembre 1860.

(Incheiere.)

Intr. Dá audituai ca fratii neuniti su chiamati la Sibiu la sinodu?

Resp. Te-aslu fi rugatu, vecine, ca se lasamu pentru acum obieptulu acesta de o lature!

Intr. Da pentru ce? au dóra nu-ti pare bine de sinodulu acesta?

Resp. Din contra mi-pare fórté bine; dara candu cugetu, ca in an. 1700 in 4. Septembre tie-nenduse sub metropolitulu A t a n a s i e celu mai mare saboru care a fostu vreodata in Transilvania, reprezentantii intregéi natiuni romane in numeru ca la 200,000 adunati, acolo numai sub acea conditiune — séu contractu — intaritu si sanctionatu de catra augustulu imperatu L e o p o l d u au primitu uniuuea cu biseric'a Romei „ca afara de cele patru puncte se nu se mai primésca nemica, ritulu si disciplin'a se remana cum au fostu“ si pe acésta hotarire adusa in siedinti'a a 5-a a aceluí saboru legiuitu, dupa cum se crede, toti reprezentantii punendu-si man'a pe peptu pentru sine si stranepotii loru pene la 77-a de spitia intru unu modu obligatoriu s'au juratu, ca se voru tiené cu tóta acurate-ti'a, cá de o singura mantuitória si cea mai santa canonica deliberare; — si cum, cu incetulu si sucesivú tóta constitutiunea bisericésca, si cu ea in tempulu celu mai recente inca si forurile matrimoniales protopopesce, cari pentru fericirea si usinrini-ti'a poporului atate sute de ani au sustatu, s'au stersu, imi-crépa anim'a de durere! si cu atata mai

vertosu, de óre ce vedemu, ca tóta sistem'a administrativa de pene acum síndu contraria institutiuniloru vechi ale tieréi, prin indurarea augustului imperatoriu se delatura, si tier'a se reasiedia in drepturile sale cele mai de inainte, eara religionarii protestanti din Ungari'a si-au recapatatu drepturile sale; a protestantiloru din tier'a nóstra sustau inca nevatemala! si fratii neuniti dela 1848 tienu acuma alu doilea sinodu in strictulu intielesu alu canóneloru bisericesci, care dreptu se cuvíne si celoru conditionate — adeca pe lenga contractu — uniti cu biseric'a Rompi, dara despre restituirea drepturiloru canonice scurtate si spre scaderea bisericei, si o vecinica machuire si totala ruinare a poporului unitu fara voia si seirea aceluia subtrase, delaturate si stramutate nici unu pasiu facutu nu vedemu, si nemica nu audíímu, crede-me, iubite vecine, ca de si numai puçine dile mai amu indereptu pentru víetia, in aseminea stare deplorabila neci nu potu a murí odihnitu!! si mangaierea mi-o aslu inca numai intr'acea sperantia, ca augustulu nostru imperatoriu 'si va intende indurarea sa si asupra poporului si clerului unitu indata cum ise va face cunoscuta nedreptatea suferita, si ne va reasiedia in starea cea constitutionala mai de inainte, eredita dela strabunii nostri, cari o sciura acea ca martiri adeveraí si in cele mai critice tempuri ale persecutiunei protestantice a o pastrá si cu sangele loru mórté suferindu a o aperá, refusandu tóte darurile si onorurile apromise, cá pe vesce medilóce de impacare pentru istori'a vietii, sciíndu ei preabine, ca aperarea drepturiloru lumesci si bisericesci le va aduce cunun'a cea nevestedita si numelorú lorú cu pietate se va pomení si va stralucí in vecii veacuriloru; — si pene la vindecarea rane-

loru atinse dara inca se strigamu: se tiena Dumnedieu intru multi ani pe augustulu nostru imperatu si pe toti barbatii luptatori pentru drepturile si vieti'a nationala si religionaria a romaniloru, — se aduca Dumnedieu odata si tempulu acelu ferictoriu, in care toti locuitorii Transilvaniei, cá frati, din cugetu curatu se ne iubimu unii pe altii si reciproce se ne pretiuimu limb'a, neravurile, obiceiurile si vestmintele, incetandu pe vecia veacuriloru tóte prepusurile, frecarile nationale, limbistice si religiose. —

In adeveru acésta anomalia comisa cu noi me machnesce si pe mine si mi renouiesce ranele vietii; inse, frate, cauza causeru se nu o mai cautamu in doreri si vaiarari, ci in ticalosi'a nóstra, ca-ce eata cum se capeta drepturile cele autonóme inde-rept, ai vediuta curagia protestantiloru unde au resitu si cu legea si cu drepturile politice? Deci se ne juramu cu totii frate, ca pe cale legala nu vomu odihni pena candu nu ne vomu vedé asecurata atatu autonomi'a besericésca, catu si drepturile nationale coegate, cu orce pretiu. Asia se ne ajute Dumnedieu! Resp. asia!

I. Chioranulu.

Auraria maiore, in 30. Octobre 1860.

(Capetu.)

Dara se nu remanu detoriu curiositatei cuiva, ca de unde tramite preutimea eparchiei Bistrene celi 355 fr., daca nu dela sine? Eata de unde. Candu se urdisé infiintierea fondului pentru ajot-rarea preuteseloru veduve, si a orfaniloru acestora apoi a preutiloru deficienti in diecesa Blasiului in sinodulu dela an. 1838, adunatu pentru depunerea juramentului Imperatului Ferdinandu, si (!) si pentru natiunile atunci singure recepte, privilegiate, si unite (pentru ce?!) in Transilvania, preutimea eparchiei Bistrene parenduise, ca cu modalitatea proieptata acolo, numai preste dieci si sute de ani, se va puté face unu fondu, din carele numerosii deficienti, veduve preutese si orfelinii loru in dieces'a Blasiului, se póta capetá ajoturiu de Dómne ajuta, se apuca preutimea nóstra, mai vertosu pe la anulu 1843 — preste ce contribuia la fondulu

diecesanu deficientiale dupa numerulu parochieloru districtului — 'a si infiintá unu fondu propriu eparchianu. pentru deficientii, veduvele si orfelinii tractului Bistrei; si pena la an. 1847, ad. in 3, 4 ani elu redicase preste 316 fr. bani de argintu. Inse pre catu de cu zelu ferbinte incepuse a se aduná si administrá in sinceritate, prea bine sporindu disulu fondu pene in anulu precitatu, pre atata i se incurcarea liciele pertraptarei in anii din revolutiune si in celi urmatori, catu inpucinanduse prin désa schimbatiune a agiului baniloru, catu prin morositatea detorasiloru, la cari erau elocati (v. g. dela unu detorasiu cu 110 fr. in argintu din anulu 1847 cu procesu, carele casiuná fondului spese de 65 fr. v. a. se scósera in anulu curente 75 fr. 60 cr. v. a. aci computanduse capitalu, interesurie si spese), catu prin alte impregiurari nepartinitorie; cari tóte cumpaniandule preutimea in pre-amintitulu sinodu afla cu cale a aduná tote franturele fondului seu, si dupa una subtrica elemosina de cate 5 fr. v. a. impartita celoru 4 veduve preutese a districtului de acum — prin cea ce li se întórse, catu contribuísera barbatii loru la fondulu nostru cu interesurie cu totu, — restantii 355 fr. determina ai imparit la fondurile mai susu citate, cum sá scrisu, eata pre veduvele preutese a le indreptá la sortea comuna a celorulalte din archidiecesa; adeca se astepte ajoturie din fondulu deficientiale archidiecesanu *).

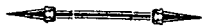
De altminte, póte ca, fundulu pentru preutese veduve acusi se va face de prisosu, daca voru curge lucrurile, cum curgu, de óre candu incóce, adeca dupa parerea si dupa principiile Domnului greco-catolicu — in Nr. 46 an. 1859. Foiea pentru minte scl.

*) E de insemnatu, ca D. advocatu Ladislau Elekes, reformatu, carele ne a continuatu procesulu pentru celi 110 fr. mon. c., si ne a scosu cu acelu numai 75 fr. 60 cr. v. a. — fiindca bunurile esecutate dela detorasi, ne aflanduse cumparatori la licitatiunea facuta de catra judecatoria, le a luat supra sa pentru 75 fr. 60 cr. Dara speréza a le puté vinde la tempulu seu mai cu pretiu, deci Domni'a Sa advocatulu din omenósa plecare catra fondulu nostru, ne a suprasolvitu, inea 70 fr. 40 cr. v. a. —

Ref.

Toti si receru, toti si repretendu drepturile, disciplina, datenele, autonomi'a preavuta, numai unitulu nu!? nu ca parerile, ca principiile domnului din precitata Foia, s'au latitu (!?) si au prinsu radecina in celi potenti, eara pre celi fora putere i au intimidatu. Ast quousque?

Unulu din corespondentii si preutii munteni.

Oile si caprele.

(Banatu 30. Sept. 1860.)

(Capetu.)

Amarulu traiu alu oiei, rabdarile ei tôte

Supt cherm'a cea aleana a çiapului bufonu,
Condeiuulu se le 'nsire deajunsu mai ca nu pôte,

Ele-su nenumerate, ele-su unu lagionu!
Misiéu'a turma plansa c'o inima, c'o voia
De multe-ori, se scape d'acésta grea nevoia!

Dar' indesiertu, — suspinulu facu numai resunetu!
Serac'a oie geme totu cum a mai gemutu.
Ea plange, capr'a sbéra, de'ti pare ca-i unu tunetu; —

Si plansulu l'alu mai mare pastoriu n'a strabatutu.

Prin ast'a si çiapii mai tare se 'nganfara,
Pre bieteles oitie din reu mai reu tractara.

Cu reu candu nu le merge, apuca alta cale,
Cá oiea se nu scape din negrele loru mani:
Ei dicu cu prietenie, cu prefacuta jale:

„Ca oile d'atuncia de candu domniau pagani,
Cu caprele-su rudite, ba totu d'o sementia,
Rabdandu totu impreuna a grelei sorti urgia!“ —

Dar' caprele nu 'ncéta urit'a-le tendintia
A o vedí pre facie. Deci oiea desperata,
„Afara — striga — afara din staululu far' credintia“

Si arunca dela sene totu ori si ce ia datu
Caprésca uniune, luandu cei mai lipsesco
Del'alte turme-alese, cu cari se nemotesco.

Trufasiele de capre acnu-su in desperare.

Dar' toema acnu-su mai rele: pre oi barfescu,
gonescu;

Ori ce va face oiea, ori vorba, semnu, misicare,
Arata a fi crima, si tare staruescu,
Cá oiea se se veada a fi necredintiósá
Pastorului, si turmei ceilalte pricurósá!

Fiendu oile multe e turm'a despartita,
Cioporele-su mai multe, suptu cate unu vatáu.—
Pastorulu celu mai mare, cá oiea sa iubita
Se fia mai-viónia, se fia mai cu mau,
Si dede voia densei, cá ea se figureze
Ca oie, si-ori ce scie alu seu se imbraciosieze.

Facù deci renduiéla: vatavii se adune
Totu ensulu cate cativa tertii si noteni, mnei
De cei maturi si ageri, totu capete mai hùne,
D'unu lucru alu loru preavechiu se se'ntieléga
Si éca cum le pasa de alu loru pastoru mai mare
La çiapu si de a oiei mai buna prosperare.

Unu bietu de nótenu, care si elu la svaduire
Erá chiamatu, intréba pre domnulu seu caprescu
Si róga dela densulu inalta slobodíre
La ce urmà respunsulu: „Nu potu se me'nvoriescu“ —
Si nótenulu firesce in slujba staudu caprésca
Nu se misicá din locu-i, se nu se pedepsésca.

Zelosulu acestu nótenu la scie 'ntrég'a turma;
Dar' ce-mi patí elu bietulu d'unu tempu prea-
indelungu
Puçini o seui acuma, mai multi voru sci-o'n urma.
Sagetele neamice si astadi lu strapungu.
Stapan'a capra numai atatu de elu grijesce,
Pre catu viclén'a masce*) fíastrulu sí'lu iubesco.

Ce e dreptu, ei é rusine se-lu lase, cá se péra
De fóme, dar' nu'lu lasa se ajunga - unu traiu
mai bunu;
Si ast'a pentru aceea, ca noténulu nu sbéra
Capriu, cum vru o ceauca s'o créda totí paunu.
Se faca acést'a 'ndata fortun'a se arata, —
La nótenu se deschide pasiunea cea bogata.

*) In Banatu nu dice poporulu „masteha“ ci „masce, maste, mascione, vitréga.

Dar' elu (nótenulu) mai vru se lese atare prisosintia,

Decatu se póрте larfa de bunu si credintiosu.
Viédia vitiei sale cu amore, cu credintia;

Se lupta, se jertfesce cautandu alu ei folosu.
Decatu scump'a sa vitia perúdu se o renege,
Mai vrea amaru-i sufletu de trupu se se deslege.

Dar nuú miei si nóteni — far' picu de socotintia —
Cu lucrulu astui nótenu nu sunt indestulati.
Ei ceru, cá elu se lucre pre facie, far' privintia
La ciapulu celu opresce, — se lucre pentru frati. —

Altucum ei credu de densulu, ca este prefacutu,
Cu ciapulu d'o parere, si pentru neamu perdutu!

Acésta socotintia e fórte retacita:

Noi scimu, ca bietulu nótemu prin fulgeru, detunari,
— Candu alti cautau patule — cá stanc'a neclatita
Stá lenga ai sei far' frica de acele cercustari.
Elu striga cu duróre: O dulci-mi fratióri,
Fiti mai cu sange rece, fiti drepti judecatori!

Batutuvati capsiorulu cá frati far' pasiune:
Cá ce se fia acela, si d'unde alu lui nutretiu,
Pre care ur'a caprei l'ar scóte din pasiune?
Iati dá voi ajutoriulu de lipsa c'orice pretiu?
O vái! nu credu acést'a. Elu pentru ginte pate;
Suptu ochii ei si pere pre buna dereptate!

* * *
O turma neferice lasata la 'ntemplare,
Lasata cá se suferi, — altora se servesci!
Oftatulu nu'ti incéta? n'ascepti tu diu'a mare,
Cea dí de bucuria voiósa s'o privesci?
Speréza buna turma, — pastoriulu celu mai mare
Prea bine scie acuma misiéu'a a ta stare.

Si — viu e Domnulu! — daca intrég'a turma geme
Durerea si dorintia c'o inima aratandu;
De reulu ce a mancat'o nu e a se mai teme:
Dreptatea si lumina remane triumfandu!
Pastoriulu celu mai mare pre cale intemeiata
A disu ca da si oiei dreptatea multu oftata.

Filoteu.

Fondulu Gazetei Transilvaniei.

Onor. Preotíme a districtului Bistrei a contribuitu pentru tenerimea studiósa 200 fr.
si pentru fondulu Gazetei Trans. . . 155 fr.
adeca: un'a suta cincidieci si cinci fiorini mon. a,
carii adausi la cei publicati: 849 facu 1004 fr. m. a. si o obligatiune de desdaunare de 100 fr. mon. austriaca.

Leta mare, 14. Nbre 1860.

Domnule Redactoru! Amu onóre a'ti tramite pentru fundulu Gazetei Trans. 18 fr. v. a., ce s'a strinsu aice cu ocaziunea unei adunari oficiose. — Sciu prea bine ca pene acuma nici diutr'unu locu nu ti-a tramisu asia mica suma: dar' totusi sum siguru, ca patiunea va primí bucurosu dela noi si atata, atunci, candu inteligintia nóstra de aice stá din asia puçini membrii, si lenga asta nici cercustarile nu m'au ertatu, ca in interesulu acestei se fi facutu o calatoria in giornulu acesta. Speramu insa ca romanii dela Belusiu, Orade, Aradu scl. voru face mai multu in privintia asta; ear' eu me tienu falosu, ca între atai romanii din Ungaria sum celu d'antaiu, carele am culesu spre acestu scopu, — si prin asta demustrediu in contra unoru domniori scientifici, — ca aice 'n ceibulu magiarismului, lenga Dobricinu sunt si romanii de si nu striga cu asia gura mare.

Se vieze romanulu! Alu Pr. O. D. T. sinc.
Iosifu Vulcanu m. p.

Au contribuitu:		fr.	cr.
DDnii: Nicolau Vulcanu protopreotu in Leta	2	—	
Petru Dálai preotu in Poceiu	1	—	
Ioane Gólya preotu rutenu in Leta	1	—	
Iosifu Cretiu preotu in Almosi	2	—	
Antoniu Miliianu caplanu in Leta	1	—	
Ios. Kerekes rationistu „	2	—	
Géza Kerekes studente	1	—	
M. Fagarasianu invetiatoriu in Poceiu	2	—	
Ioan Prodanu proprietariu „	1	—	
Georgiu Sioncodi invetiatoru in Leta	1	—	
Grigoriu Pap invetiatoru in Sirtisiu	1	—	
Gabr. Suta jude com. in Ciocaiu	1	—	
G. Kerezsi invetiatoru „		—	20
Lad. Cosma agronomu in Almosdu		—	20
Ioanu Selagianu agronomu in Leta		—	50
Iosifu Vulcanu iuristu in Pesta			1 10

Suma 18 —

Redactoru respundietoru
Iacobu Muresianu.

Editiunea: in tipografi'a lui
Ioanne Gött.